

Dr hab. Aldona Sopata, prof. UAM
Zakład Badań nad Wielojęzycznością
Instytut Lingwistyki Stosowanej

Poznań, 07.08.2015

**Ocena rozprawy doktorskiej
mgr Katarzyny Ochmańskiej**

**„Reflexivierung als Diathesenmarker in der Syntax des Deutschen und Polnischen” –
„Refleksywizacja jako znacznik diatezy w składni języka niemieckiego i polskiego”
Szczecin 2015**

Rozprawa składa się z dwóch części podstawowych: teoretycznej (str. 5-147) i empirycznej (str. 148-159), a także rozdziału podsumowującego (str. 160-163), spisu bibliografii (str. 164-178), źródeł (str. 179-180 i streszczenia w języku polskim oraz angielskim (str. 181-184). Struktura pracy jest przejrzysta i odpowiada klasycznej strukturyzacji prac doktorskich.

Cele rozprawy zostały jasno sformułowane przez Autorkę we wstępie. Jest to porównawcza analiza elementu *sich/się* w języku niemieckim i polskim, a także porównanie jego funkcji przy pomocy korpusu wybranych tekstów. Autorka postawiła sobie także cel zbadania i usystematyzowania relacji cech syntaktycznych do ról tematycznych frazy nominalnej, takich jak *agens* i *patiens*. Cele te są ciekawe ze względów poznawczych, a temat badań jest związany z aktualną problematyką dociekań lingwistycznych w Polsce i na świecie.

We wprowadzeniu do tematyki pracy Doktorantka przedstawia jasno i przejrzysto najważniejsze dla tematyki pracy zagadnienia gramatyki generatywnej, definiuje pojęcie diatezy i ról tematycznych oraz omawia funkcje zaimka zwrotnego. Przedstawienie to daje czytelnikowi bardzo dobrą możliwość wglądu w problematykę pracy. Jedyne moje

zastrzeżenie w tej części pracy dotyczy rysunku na str. 18, gdzie wbrew tekstowi nie zostało zaznaczone przesunięcie czasownika na pozycję C⁰.

Rozdział drugi pod tytułem „Reflexivität als ein sprachwissenschaftliches Problem” przedstawia różne aspekty problemu zwrotności. Zawiera on również najważniejsze zagadnienia związane z zaimkiem zwrotnym, czasownikami zwrotnymi i problemem przechodności w ujęciu kontrastywnym polsko-niemieckim. Szczególnie wiele miejsca Autorka poświęca badaniom tej tematyki w gramatyce walencyjnej oraz lingwistyce kognitywnej. Autorka słusznie koncentruje się na tej tematyce, gdyż jest ona bardzo istotna dla podjętego przez nią zagadnienia zwrotności. Należy stwierdzić, iż literatura przedmiotu została przedstawiona przez Doktorantkę rzetelnie i wyczerpująco w stopniu, na który pozwala jej bogactwo. Brak jednak w tym rozdziale odniesienia się Autorki do referowanych badań.

W trzecim rozdziale pt. „Das Problem der Valenzreduktion der polnischen und deutschen Verben” Autorka przedstawia zagadnienie redukcji walencyjnej. Uwzględnia przy tym badania tego problemu autorstwa Kwapisza, Sadzińskiego, Engla i Fellerer’a. Doktorantka przedstawia prace tych badaczy wnikliwie. Podobnie jak w poprzednim rozdziale brakuje tu odniesienia się Autorki do referowanych propozycji ujęcia problemu redukcji walencyjnej.

Rozdział czwarty pt. „Syntaktische Mechanismen in generativen Modellen” to przedstawienie przez Autorkę badań konstrukcji zwrotnych i kauzatywnych w modelach generatywnych. W swych dociekaniach mgr Ochmańska uwzględnia badania tego zagadnienia autorstwa Haider’a, Reinhart, Siloni, Primus’a, Schwamb’a oraz Malickiej-Kleparskiej. Rozważania te są bardzo dobrą podstawą do badań empirycznych przedstawionych w dalszej części pracy. Uderza tu jednak dysproporcja uwagi poświęconej poszczególnym referowanym badaczom. Ujęcie problemu zwrotności przez Malicką-Kleparską zostało zreferowane przez Autorkę

skrótowo tylko na jednej stronie (podrozdział 4.4), podczas gdy na przykład podrozdziały 4.1 czy 4.2, poświęcone innym badaczom, liczą 10 do 20 stron.

W podrozdziale 4.2.5 Autorka stwierdza: „Als ‘Parameter Setting’ wird der Prozess bezeichnet, in dem ein Kind die Sprache von Anfang an bis zum fließenden Sprechen lernt” (str. 113). *Parameter setting* jest tylko częścią procesu przyswajania sobie języka przez dziecko. Jak sama nazwa wskazuje, jest to akwizycja obszarów językowych, które w gramatyce generatywnej noszą miano parametrów, a więc zasad dopuszczających różne opcje w poszczególnych językach. Pełen proces przyswajania języka przez dziecko obejmuje dodatkowo także akwizycję leksyki czy reguł dyskursu i wiele innych obszarów języka.

W rozdziale czwartym szczególnie mocno zwraca uwagę brak odniesienia referowanych teorii do języka polskiego. Sprawdzenie hipotez, które można by postawić na podstawie teorii Reinhart i Siloni (2005), która ma na celu wyjaśnienie różnic syntaktycznych i leksykalnych pomiędzy wieloma językami, na gruncie języka polskiego miałyby olbrzymią wartość poznawczą.

W części empirycznej pracy Pani mgr Ochmańska stawia następujące pytania (str. 148):

- „Wird die thematische Agensrolle völlig von der Satzinterpretation eliminiert oder wird sie gelesen, trotz Mangels ihres Exponenten?”
- Wird die thematische Rolle des Agens/Wahnehmers durch *sich/się* interpretiert?
- Dient *sich/się* ausschließlich zur Dekausativierung einer Verbgruppe?
- Ist es überhaupt möglich, von einem beliebigen Verb ein reflexives Verb zu bilden?“

W celu znalezienia odpowiedzi na w/w pytania Autorka przedstawia konstrukcje zwrotne i kauzatywne w języku polskim i niemieckim w ujęciu kartograficznym Rizzi`ego. W dalszej części Doktorantka dokonuje analizy porównawczej konstrukcji zwrotnych w języku polskim i niemieckim. Ostatni rozdział części empirycznej to ilościowa analiza występowania różnych

typów konstrukcji zwrotnych w języku polskim i niemieckim na podstawie tekstów literackich i prasowych. Wybrana metodologia badawcza umożliwi osiągnięcie w pełni zakładanych celów pracy. Doktorantka dobrze posługuje się narzędziami badawczymi, co znajduje odzwierciedlenie w przemyślanej strukturze pracy, przejrzystym wywodzie teoretycznym i dobrze przeprowadzonym badaniom empirycznym. Zarówno prezentacja wyników analizy jak i ich interpretacja nie budzą zastrzeżeń.

Pewne wątpliwości budzi fakt, że Doktorantka nie umieściła na końcu swych rozważań odpowiedzi na pytania stawiane na początku części empirycznej (str. 148). Autorka tematyzuje problemy badawcze ujęte w w/w pytaniach w swych badaniach empirycznych i w tekście możemy doszukać się odpowiedzi na nie. Syntetyczne przedstawienie odpowiedzi na postawione pytania badawcze na końcu rozważań przyczyniłoby się jednak do większej przejrzystości tekstu.

Reasumując należy stwierdzić, że pracę Pani mgr Katarzyny Ochmańskiej „Reflexivierung als Diathesenmarker in der Syntax des Deutschen und Polnischen” – „Refleksywizacja jako znacznik diatezy w składni języka niemieckiego i polskiego” należy ocenić pozytywnie. Autorka wykazała się dobrym przygotowaniem merytorycznym i metodologicznym. Stwierdzam, że praca mgr Katarzyny Ochmańskiej spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie Pani mgr Ochmańskiej do dalszego toku przewodu doktorskiego.

Poznań, 07.08.2015

Dr hab. Aldona Sopata, prof. UAM